

Jan Havrlant
Uniwersytet Ostrawski
Ostrawa, Czechy

Współczesne trendy w rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej Beskidów Czeskich

Wprowadzenie

Ruch turystyczny w Republice Czeskiej przeżywa dynamiczny rozwój od początku lat 90. XX w. Z roku na rok zwiększa się liczba odwiedzających ten kraj gości zagranicznych. Czechy, położone w środkowej części kontynentu i sąsiadujące z czterema turystycznie rozwiniętymi krajami (obwód całkowity granic wynosi 2300 km), należą do najczęściej odwiedzanych państw Europy (około 100 mln odwiedzających rocznie). Z ekonomicznego punktu widzenia zagraniczny ruch przyjazdowy przyczynia się do aktywizacji gospodarczej kraju. Udział dochodów dewizowych pokrywa około 2/3 bilansu handlowego Republiki Czeskiej.

Sprzyjającym czynnikiem rozwoju turystyki w Czechach jest jego tranzytowe położenie, co stwarza korzystne warunki dla ruchu kolejowego i kołowego. Dodatkowo gęsta sieć różnego rodzaju, dobrze dostępnych przejść granicznych odgrywa szczególnie ważną rolę w rozwoju ruchu turystycznego w kontekście obecności kraju w Unii Europejskiej. Oprócz tradycyjnie atrakcyjnej dla turystów zagranicznych stolicy kraju – Pragi, coraz większym zainteresowaniem cieszą się zachodnioczeskie i karkonoskie uzdrowiska.

Wzrasta także turystyczne znaczenie regionów przygranicznych, jakimi są Jesioniki, Beskidy Czeskie i Śląsk Cieszyński. Dużymi potencjalnymi możliwościami tu-

rystycznego rozwoju dysponują Beskidy Czeskie. Oczekuje się, że rozbudowa sieci szybkich połączeń komunikacyjnych przecinających region śląsko-morawski i linii łączących miejscowości turystyczne oraz modernizacja międzynarodowych lotnisk w Ostrawie przyczynią się do wzrostu ruchu turystycznego i rozwoju tego regionu, co w perspektywie pozwoli na podniesienie jego rangi do ważnego obszaru docelowego turystyki międzynarodowej.

Specyfika funkcji turystyczno-rekreacyjnej Beskidów Czeskich

Z fizycznogeograficznego punktu widzenia, turystyczny przygraniczny region Beskidów Zachodnich tworzą: Beskidy Śląsko-Morawskie, Beskid Śląski, Beskidy Słowackie oraz Pogórze Zachodniobeskidzkie. Na specyfikę atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej tych regionów wpływają warunki hipsometryczne, klimatyczne, wodne – z działem wód oraz fauna i flora.

Z turystycznego punktu widzenia szczególną rolę odgrywają Beskidy, które stały się w minionym stuleciu, od lat 60. ważnym obszarem (zapleczem) rekreacyjnym aglomeracji ostrawskiej i miejscowości górnośląskich. Rozległe leśne kompleksy górskie – mieszane lasy świerkowe i łąki – stanowią dogodny obszar dla uprawiania różnych form turystyki górskiej m.in. kolarstwa górskiego, agroturystyki i turystyki konnej, sportów zimowych i letnich oraz aktywności pozasezonowej, jak myślistwa, rybołówstwa, turystyki poznawczej. Dużym potencjałem rekreacyjnym dysponują wody (górskie rzeki i jeziora) regionu ostrawskiego i pobliskiej Żywieczzyny. Z punktu widzenia rozwoju turystyki poznawczej i biznesowej duże znaczenie odgrywają zachowane w czeskiej części regionu obiekty historyczne – zamki, grodziska, zabytki architektury ludowej oraz obiekty architektury przemysłowej.

W Czeskich Beskidach dominuje krótkoterminowy ruch turystyczny związany z rekreacją weekendową i świąteczną. Fenomenem zagospodarzenia rekreacyjnego regionu jest intensywnie rozwinięte zjawisko drugich domów, określanych w języku czeskim jako *chaty* i *chalupy*, które służą potrzebom wypoczynku indywidualnego i rodzinnego mieszkańców pobliskich aglomeracji. Początki tej formy budownictwa rekreacyjnego sięgają wczesnych lat 60. XX w. W czeskich miejscowościach beskidzkich potencjał recepcyjny drugich domów często przewyższa liczbę miejsc dostępnych dla ogółu ruchu turystycznego. Na początku lat 90. XX w. istniało w Beskidach Czeskich około 11 200 *chat* i *chalup*, których liczba w ciągu następnych 15 lat nie uległa znaczącej zmianie. Średnie zagęszczenie tego rodzaju obiektów dochodzi do 10 obiektów na kilometr kwadratowy. Typowymi miejscowościami letniskowymi z drugimi domami są: Morawka (Morávka), Krasna (Krásna) – 1900 obiektów, Kuncice pod Ondřejníkem (Kunčice pod Ondřejníkem) z Czeladną (Čeladna) – 1700, Frydland (Frýdlant), Malenowice (Malenovice), Ostravica (Ostravice) – ponad 1200, Ligotka Kameralna (Komorní Lotka), Rzeka (Řeka), Łomna (Lomná), Nydek (Nýdek), Beczwa (Bečva), Raszkowice (Raškovice), Cierlicko (Tylicko) i Luczina (Lučina).

Chaty i chalupy są użytkowane przede wszystkim przez osoby starsze. Wiele z tych obiektów nie jest modernizowana od lat, co stwarza poważne problemy trwałości ich funkcjonowania. Szacuje się, że około 80% budynków służących indywidualnej rekreacji należy zmodernizować. Są to często niewielkie budynki sezonowe, na nietrwałym fundamencie. Obecnie jednak, coraz częściej powstają duże, całoroczne, rodzinne drugie domy, urządzone jak na potrzeby pierwszego zamieszkania, służące realizacji potrzeb rekreacyjnych zamożnych rodzin. Niestety do rzadkości w Czeskich Beskidach należą pensjonaty rodzinne, tak rozpowszechnione w krajach alpejskich, w Karkonoszach, czy w polskiej i słowackiej części Beskidów.

Współcześnie opracowywane i wdrażane są projekty rozwojowe mające na celu rozbudowę i modernizację infrastruktury dla ruchu turystycznego w ramach strategicznych programów lokalnych i regionalnych, np. na poziomie wyższych jednostek samorządowych – m.in. *Velkého územního celku (VÚC) Beskidy*.

Regionalne programy i projekty turystyczne

W związku z analizą potencjału rekreacyjnego Beskidów powstało wiele projektów rozwojowych na poziomie regionalnym i lokalnym mających na celu rozwój ruchu turystycznego. Podstawą dla tych projektów są np.: koncepcja polityki państwa w sprawie ruchu turystycznego w Czeskiej Republice (*Koncepcje státní politiky cestovního ruchu v ČR*), narodowy program wsparcia ruchu turystycznego (*Státní program podpory cestovního ruchu*), regionalne programy operacyjne, np. dla VÚC Beskidy, dla regionu ostrawskiego, powiatu frydecko-misteckiego oraz mniejsze programy opracowywane w ramach współpracy pomiędzy miejscowościami i w ramach współpracy euroregionalnej.

Do dużych projektów międzynarodowych należy między innymi realizowany obecnie projekt rozwoju infrastruktury drogowej (autostrady D-47). Ta właśnie magistrała o europejskim znaczeniu wyraźnie poprawi europejską komunikację przez Polskę i Czechy oraz polepszy warunki rozwoju ruchu międzynarodowego i dostępności dla inwestycji gospodarczych. W nawiązaniu do tej transeuropejskiej osi, należy zwrócić uwagę na fakt, że duże znaczenie ma także modernizacja dróg biegnących przez przygraniczne węzły komunikacyjne: Frydek-Mistek, Czeski Cieszyn, Trzyniec do Bielska-Białej, Katowic, Czadcy i Żyliny.

Projekt „Śląska Inicjatywa” przewiduje modernizację głównych ciągów drogowych nr I/48 i I/11 w celu zwiększenia ich przepustowości i parametrów bezpieczeństwa. Główną oś komunikacyjną kierunku zachodnio-północnego tworzy obecnie droga nr I/48 z Hranic na Morawach (Hranice na Moravě) do Nowego Jiczina (Nový Jičín) przez Frydek-Mistek (Frýdek-Místek), Czeskiego Cieszyna i dalej do Polski oraz droga nr I/11 łącząca Ostrawę, Czeski Cieszyn ze Słowacją. Na tych odcinkach wprowadzono niedawno (2006 r.) ograniczenia prędkości w związku z budową obwodnic w okolicach przejść granicznych z Polską od przejścia

granicznego w Chociebużu (Chotěbuz), od Frydka-Mistka (Frýdek-Místek) do Dobrej (Dobrá) i dalej do objazdu Mostów k. Jabłunkowa i przejścia granicznego Mosty u Jablunkova – Svrčinovec.

W projektach lokalnych, mimo problemów związanych z transformacją społeczno-ekonomiczną, uwzględnia się rozwój różnych gałęzi gospodarki, również ruchu turystycznego. Na omawianym terenie powstało w minionych latach kilka projektów inicjowanych przez samorządy miejscowości i mikroregionów np. Jabłunkowa, Trzyńca, Stonawki, Frydlantu, celem pozyskania różnych dotacji, np. w ramach programu PHARE, SPARD, Interreg II i III, programu restrukturyzacji wsi oraz innych. Głównym celem tych projektów jest wspieranie rozwoju infrastruktury i tworzenia szerokiej płaszczyzny dla inwestycji gospodarczych. Powstało także kilka mniejszych projektów, ale ważnych dla środowisk lokalnych, ukierunkowanych na rozwój turystyki i rekreacji w regionie. Zalicza się do nich projekty budowy nowych obiektów sportowo-rekreacyjnych i centrów aktywności ruchowej oraz podejmowania inicjatyw wspierających aktywne formy spędzania czasu wolnego wśród mieszkańców regionu.

W kontekście turystycznego rozwoju regionu Beskidów Czeskich ujawnia się wiele istotnych problemów przestrzennych, środowiskowych i funkcjonalnych wymagających rozwiązania. Jednym z podstawowych zadań jest kształtowanie funkcji turystycznej w taki sposób, aby ruch turystycznych i prowadzone zagospodarowanie na jego cele były jak najmniej konfliktowe wobec środowiska przyrodniczego oraz innych funkcji społeczno-gospodarczych miejscowości. Z drugiej jednak strony, zważywszy na fakt jak ważną rolę pełni ten obszar w realizacji potrzeb rekreacyjnych mieszkańców pobliskich aglomeracji, powinny zostać wprowadzone takie rozwiązania w regionalnym systemie turystycznym, aby społecznie ważne funkcje związane z wypoczynkiem mogły być wypełniane.

Realizacja projektów zależy nie tylko od pozyskania kapitału inwestycyjnego, ale także od uzgodnienia kwestii własnościowych, ponieważ wiele osób kategorycznie odmawia naruszenia swojej – często kwestionowanej – własności. Przyczyną niepowodzenia niektórych projektów rozwojowych w zakresie infrastruktury turystycznej w minionych piętnastu latach – nierzadko wstępnie już zaakceptowanych – były także sprzeciwy ze strony Ministerstwa Ochrony Środowiska, zarządu obszaru chronionego krajobrazu CHKO Beskidy (Chráněna Krajinná Oblast Beskidy) oraz protesty organizacji ekologicznych. Przykładem może być np. projekt turystyczno-narciarskiego zagospodarowania rejonu Malenowice-Łysa Góra, Stare Hamry-Grun (Malenovice-Lysá hora, Staré Hamry-Grůň). Na opór napotykały także zatwierdzone już w ramach VÚC Beskidy projekty zagospodarowania Czantorii (Nýdek-Čantoryje) i Jaworowego (Třinec-Javorový) oraz Rzeki (Řeka).

Od 2003 r. udało się zrealizować lub są w trakcie realizacji, lokalne projekty rozwoju infrastruktury turystycznej na obszarze CHKO Beskidy, np. we Frydku-Mistku (Frýdek-Místek), na zaporze w Olesznem (Olešna) (nowy akwapark w 2005 r.), w Czeladnej (Čeladna) (największy obiekt do gry w golfa w Czeskiej Republice, tereny jezdzieckie), we Frydlancie (Frýdlant) (basen, tenis centrum),

w Ropicy (Ropice) (nowe tereny do gry w golfa, apartamenty turystyczne), w Mostach k. Jabłonkowa (Mosty u Jablunkova) (zmodernizowana trasa narciarska, całoroczny tor saneczkowy, tereny dla sportów ekstremalnych i dla dzieci), w Morawce (Morávka) (zmodernizowana trasa narciarska, rozwój turystyki konnej), w Ostrawicy (Ostravice), w Malenowicach (Malenovice), na Wisalejach (Visalaje), na Białym Krzyżu (Bílý Kříž) (modernizacja turystycznych apartamentów) i następnie w Ligotce Kameralnej (Komorní Lhotka) w latach 2003-2008) (por . tab. 1).

Tab. 1. Lokalne projekty turystyczne w Czeskich Beskidach

Miejscowość	Lokalizacja obiektu	Rok przygotowania projektu	Termin realizacji	Wartość [mln Koron Cz]	Działania
Tereny narciarskie					
Malenovice, Krásná	Lysá hora	1981, 1994	2003-2010	300	poszerzenie tras, rozbud. bazy
Bílá	Bílá	1999	2001-2006	150	poszerzenie tras, rozbud. bazy
Ostravice	Smrk	2000	2002-2006	100	poszerzenie tras, rozbud. bazy
Frýdlant, Lhotka	Ondřejník	2002	2004-2010	160	poszerzenie tras, rozbud. bazy
Morávka	Morávka	2000	2001-2003	10	przewidziane do realizacji
Staré Hamry	Bílý Kříž	2002	2003-2006	180	nowy budynek
Krásná	Zlatník	2001	2004-2007	100	poszerzenie tras, rozbud. bazy
Řeka	Řeka	2000	2003-2006	100	modernizacja urządzeń
Komorní Lhotka	K. Lhotka	2001	2004-2007	80	poszerzenie tras, rozbud. bazy
Koleje linowe					
Nýdek	V. Čantoryje	2004	2006-2008	250	
Třinec-Oldřichovice	V. Javorový	2004	2006-2008	200	
Tory saneczkowe					
Staré Hamry	Samčanka	2000	2002-2005	80	rozbudowa tras i zaplecza
Hale wielofunkcyjne					
Frýdek Místek	2001		2004-2007	160	
Aquaparki i baseny					
Frýdlant n. O.	Staré Město	1999	2001-2005	80	
Frýdlant n. O.	Frýdlant a. O.	2000	2002-2005		przy motelu „Panorama“
Krásná	Krásná	2002	2004-2007		podgrzewany basen
Trasy dla narciarstwa biegowego					
Frýdlant n. O.	Ondřejník	1999	2001-2004		
Bílá	Bílá	1999	2001-2004		
Staré Hamry	Armaturka	2001	2002-2005		
Krásná	Krásná	2001	2003-2006		

Gospodarstwa agroturystyczne					
Lhotka	Lhotka		2001-2003		„Ekofarma“
Malenovice	Malenovice		2001-2003		teren jeździecki o pow. 26 ha
Ostravice-Slavič	Beskydy		2002-2004		ścieżka jeździecka, hipoturystyka
Pola golfowe					
Ostravice	Ostravice	2000	2002-200		
Malenovice	Malenovice	2000	2002-2005		
Raškovice	Raškovice	2000	2002-200		
Ropice	Ropice	2002	2003-2006		
Trasy do raftingu					
Frýdlant a.O.	Ostravice	2002	2004-2007		wybudowanie przystani dla łódek
Miejsca dla paraglidingu					
Frýdlant a.O.	Lhotka	2001	2003-2006		rozbud. bazy, stan. startowe

Rozwój turystyki w kontekście współpracy transgranicznej

Ruch turystyczny jest wielką szansą na aktywizację gospodarczą regionu Beskidów Czeskich. Pomimo wielu pozytywnych aspektów rozwoju regionu, w dużej mierze dzięki popytowi z przygranicznych terenów Polski, istnieją jeszcze liczne problemy wynikające z procesu transformacji gospodarczej kraju, sytuacji społeczno-ekonomicznej miejscowości, niedostatku środków na prowadzenie inwestycji i modernizacji bazy turystycznej oraz innych czynników o charakterze subiektywnym (np. czynnik ludzki). Słabymi stronami regionu Czeskich Beskidów z punktu widzenia możliwości rozwoju międzynarodowego ruchu turystycznego są: słabo zróżnicowana i często przestarzała baza turystyczna, niedostatek atrakcyjnych urządzeń sportowo-rekreacyjnych, np. dla celów odnowy biologicznej, zabaw dla dzieci, wąska oferta kulturalna i niedostatecznie wysoka jakość świadczonych turystom usług.

Polska część Euroregionu Beskidy jest lepiej rozwinięta turystycznie, o czym świadczą takie miejscowości jak: Ustroń, Wisła, Szczyrk, Brenna i Żywiec. Czeska i słowacka część Zachodnich Beskidów posiada duży i jeszcze niewykorzystany potencjał rekreacyjny. Turystyka jest tym sektorem regionalnej gospodarki w Czeskich i Słowackich Beskidach, który nie ma alternatywy, dlatego powinno się dołożyć wszelkich starań, aby jej rozwój zachodził w sposób prawidłowy. Duże możliwości pozytywnych zmian mają starsze zakładowe obiekty rekreacyjne – dzisiaj w większości przestarzałe, jak np. Biały Krzyż (Bílý Kříž) oraz ośrodki przy zbiornikach wodnych. Niestety, mniejsze szanse na modernizację mają służące rekreacji indywidualnej drugie domy (*chaty, chalupy*).

Wymienione problemy są przyczyną dość niskiego natężenia ruchu turystycznego latem i jesienią. Istnieje potrzeba współpracy pomiędzy sektorem planowania przestrzennego, rozwojem transportu i infrastrukturą techniczną. Dotychczasowa

współpraca w ramach euroregionów Śląsk Cieszyński i Beskidy odbywała się przede wszystkim w sferze kultury, sportu, edukacji, organizacji społecznych, tworzenia tras rowerowych i systemu informacji. Przedmiotem dalszej współpracy powinny być: rozwój ruchu turystycznego, modernizacja infrastruktury transportowej, umożliwiającej poprawę dostępności regionalnych ośrodków turystycznych oraz rozszerzenie działalności służb społecznych. Należy stworzyć spójny system wymiany informacji turystycznej między Polską a Czechami, dotyczącą m.in. oferty obiektów turystycznych po obu stronach granicy państwowej czy specjalistycznej oferty w ramach sportów letnich i zimowych, działalności biur podróży.

W latach 90. powiększyła się liczba górskich przejść granicznych, ale wciąż nie ma dobrej komunikacji między miejscowościami i ośrodkami turystycznymi. Taki system komunikacyjny sprawnie funkcjonuje już od lat 60. XX w. w Alpach, a także w Karkonoszach, Górach Izerskich, na Szumawie i w Jesionikach. W Beskidach pierwsze ski-busy pojawiły się w sezonie zimowym 2005/06 na trasach: Ostrawa – Oszczadnica (Ostrava–Oščadnica, Beskidy Słowackie) oraz Nowy Jiczin – Frensztat – Trojanowice (Nový Jičín – Frenštát – Trojanovice). W planach jest stworzenie weekendowej i sezonowej linii autobusowej lub busowej na odcinkach:

– Ostrawa – Stare Hamry – Biła – Gruni – Bumbalka (Ostrava – Staré Hamry – Bíla – Grůn – Bumbálka);

– Trzyniec – Oldrychowice – Rzeka – Ligotka Kameralna (Třinec – Oldřichovice – Řeka – Komorní Lhotka);

– Jabłonków – Dolna Łomna – Sewerka (Jablunkov – Dolní Lomna – Seterka) i Górna Łomna – Prelacz (Horní Lomna – Přelač) oraz

do Polski między Czeskim Cieszynem (Č. Těšín) – Trzyńcem (Třinec) – Ustroniem – Wisłą – Szczyrkem – Jabłonkowem (Jablunkov) – Bukowcem (Bukovec) i Istebną.

Te linie komunikacyjne powinny zostać uruchomione przy współpracy organizacji turystycznych, gestorów obiektów narciarskich, obiektów sportowo-rekreacyjnych oraz władz samorządowych miejscowości.

Regionowi beskidzkiemu przydałoby się międzynarodowe centrum narciarskie bez granic, ze stałą i dobrą dostępnością, regularnymi liniami przewozowymi, kolejkami, wyciągami na stokach górskich, bez zbędnych formalności i ograniczeń. Wielkim potencjałem w tym zakresie dysponuje Beskid Śląski, gdzie warunki naturalne pozwalają stworzyć przestrzeń rekreacyjną Ustroń – Czantoria (Velká Čantoryje) – Nidek (Nýdek), Wisła – Soszów – Stożek – Jabłonków (Jablunkov), ponieważ po stronie polskiej funkcjonuje stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura dla ruchu turystycznego.

Zakończenie

Spośród regionów turystycznych Czech, Beskidy cechują się turystyką krótkookresową i niskim udziałem turystów zagranicznych, np. w porównaniu z Karko-

noszami czy Czechami Zachodnimi, gdzie przybywa dużo gości z Polski i Europy Zachodniej i Wschodniej. Z tego też względu turystyka nie przynosi w tym regionie istotnych korzyści ekonomicznych. Warunkiem rozwoju i aktywizacji turystycznej tego regionu jest podjęcie szerokiej współpracy międzynarodowej (transgranicznej) pomiędzy stronami – polską, czeską i słowacką. Taka wielostronna współpraca musi odbywać się na szerokiej płaszczyźnie i dotyczyć nie tylko spraw kulturalnych, ale przede wszystkim infrastrukturalnych, m.in. rozwoju koniecznej bazy turystycznej i towarzyszącej, systemu informacji turystycznej i marketingu. Jedną z takich propozycji może być ożywienie komunikacji na linii: Trzyniec – Ustroń – Wisła – Istebna – Zwardoń – Czadca – Jabłonków – Trzyniec. Turystyka ma duże szanse stać się ważnym czynnikiem społeczno-gospodarczej transformacji i rozwoju Beskidów Czeskich. Konieczna jest jednak poprawa i modernizacja bazy sportowo-rekreacyjnej, a także wzajemne przybliżenie folkloru i tradycji obszarów przygranicznych, aktywne wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości ze strony władz, obniżenie wysokiego poziomu bezrobocia i zmiana wizerunku regionu.

Literatura

- Čuka P., Birek U., 1995, *Charakteristika zahraničného cestovného ruchu Poľska a miesto Slovenska v ňom*, [w:] *Ekonomická revue cestovného ruchu*, 2, Ekonomická fakulta UMB, Banská Bystrica.
- Čuka P., 2002, *Predpoklady rozvoja medzinárodného cestovného ruchu na začiatku tretieho tisícročia*, [w:] *Economic theory and practise in present time and in the future*, Acta oeconomica, 11, EFUMB, Banská Bystrica, 26-30.
- Havrlant J., 2000, *Beskydy – transformace pohraniční oblasti cestovního ruchu*, Spisy prací sv. č. 128/2000, Přírodovědecká fakulta, Ostravská univerzita, Ostrava.
- Strategie rozvoje cestovního ruchu v regionu Beskydy*, 2002, BIC, Frýdek-Místek.
- Müller L., 1997, *Analýza potenciálu území z hlediska rozvoje cestovního ruchu*, Sborník konference Urbánne a krajinné štúdie, 2, UPJŠ, Prešov, 17-29.